

УДК 007: 304: 070

Комунікаційний слід минулого в контексті інтерв'ю А. Д. Ротфельда

Communication Trace of the Past in the Context of A. D. Rotfeld's Interview

**Носова
Богдана Миколаївна,**

канд. наук із соц. комунік.,
доцент,
Інститут журналістики
КНУ імені Тараса Шевченка

РЕЗЮМЕ. Дослідження присвячене змінам у розвитку жанру інтерв'ю, що пов'язані з появою книг-інтерв'ю. Розглядаються текстові особливості книги-інтерв'ю А. Д. Ротфельда «У тіні. 12 розмов з Марціном Войцеховським». Жанр книги-інтерв'ю, книги-бесіди не розвинений в українській журналістиці. Тому відповідні дослідження доводиться розпочинати з вивчення перекладних популярних творів такого формату. Ми проаналізували системність побудови книг-інтерв'ю, різноманітність їх тематичного наповнення, зокрема особливості інтерпретації діяльності певних історичних постатей з погляду політика і дипломата. У результаті було визначено нові аспекти інноваційної модернізації інтерв'ю, зацентовано увагу на важливості розвитку цього жанру.

Ключові слова: жанр, журналіст, книга-інтерв'ю, комунікація, текст.

Nosova Bogdana,

PhD (Social
Communications),
Associate Professor,
Taras Shevchenko
National University of Kyiv,
Institute of Journalism

dananosova@ukr.net

ABSTRACT. This study is dedicated to the changes in genre of the interview, which are related to the appearance of the interview books. We analyze the textual particularities of the interview book of A. D. Rotfeld «In the Shade. 12 Dialogs with Marcin Wojciechowski». The genre of the interview books and dialog books is not developed in Ukrainian journalism, therefore the research was started from the study of the translated popular works of such format. We analyzed the consistency of formation of the interview book, the variety of topical content, in particular, the interpretation of the activity of the certain historical figures from the point of view of the politician and diplomat. Our work resulted in defining the new aspects of innovative modernization of the interviews genre; we focused on the importance of development of this genre.

Keywords: genre, journalist, interview book, communication, text.

Вступ

Актуальність теми дослідження зумовлена тим, що в українському журналістикознавстві книга-інтерв'ю на цьому етапі досліджена фрагментарно, побіжно, як згадування в контексті досліджень класичного жанру інтерв'ю. В Україні такі книги з'являються вкрай рідко. У дослідницьких колах згадується книга В. Горбуліна «Без права на покаєння», написана у формі бесіди з ним журналістів В. Бадріака і С. Згурця та присвячена аналізу питань національної безпеки України. Відомі також текстуально не зовсім якісні спроби реалізувати видання книг-інтерв'ю як частини пропагандистської кампанії під час виборів. Такі тексти, як правило, не мають достовірної фактологічної бази. Їм властива плакатність сюжетів та відсутність мовної образності.

О. Забужко у передмові до своєї книжки «Український палімпсест» характеризує її як жанр «розмови», «що по-польськи зветься особливо гарно: “інтерв'ю-ріка”» [1, 3]. Виступаючи своєрідним промоутером такого жанру, письменниця згадує про підготовку книги у співпраці з І. Хруслінською як «чистий платонівський “бенкет” (постаровинному – “беседа”: ще всього яку сотню років тому це слово в Україні й означало бенкет – учту – точний відповідник грецького “симпозіуму”!)» [1, с. 4].

У нашому дослідженні ми також проаналізували такі перекладні книги-інтерв'ю, книги-бесіди: «Наша епоха. Діалог» Г. Шмідта, Ф. Штерна [2], «Між Майданом і Смоленськом. Розмови з Пйотром Легуткою та Доброславом Родзевічем» П. Ковалю [3], «Чи стане XXI століття століттям Китаю: Манківські дискусії про Китай» («Does the 21st Century Belong to China?: The Munk Debate on China (The Munk Debates)») Г. Кіс-сінджера, Ф. Закарії, Н. Фергюсона та Д. Лі [4].

Перелічені книги – це відверті й сповідальні діалоги відомих світових діячів, які були свідками знакових, часом трагічних подій світової історії XX і XXI ст. Їхні аналізи, неупереджені оцінки й майже точні прогнози масштабних подій та геополітичних зрушень наповнюють «розмовний марафон» із журналістами індивідуальним баченням розвитку важливих політичних подій, точними характеристиками видатних особистостей сучасності.

У пропонованій статті хочемо привернути увагу до інноваційних змін у розвитку жанру інтерв'ю, до публіцистичного насичення цього жанру в його книжковому виконанні. Не в газетному, не в журнальному, не як частини нових медіа, а саме як книги-інтерв'ю. Також досліджуємо площину перетину міжнародної комунікації та її публіцистичного вираження в інтерв'ю фахового журналіста зі знаковою особистістю. Окресливши таке коло проблем, вважаємо, що об'єктом дослідження в цій статті буде текст книги А. Д. Ротфельда «У тіні. 12 розмов з Марціном Войцеховським» [5].

Предметом дослідження стануть текстуальні особливості інтерв'ю, що відтворювалося, на наш погляд, як інтелектуально рівнозначний діалог журналіста і фахівця з міжнародних відносин, як публіцистичний виступ, як спогад. Усе це дає змогу використати інноваційний підхід до вивчення модернізації жанру та сприяє розкриттю міжнародної комунікації у публіцистичному ракурсі.

Мета цієї статті – проаналізувавши текст книги-інтерв'ю, показати значення міжнародної комунікації в різних аспектах сприйняття. Досліджувати тексти, написані

як інтерв'ю А. Д. Ротфельда, польського науковця та дипломата, міністра закордонних справ Польщі у 2005 р., – значить відкрити його бачення сучасного глобалізованого світу. Але погляди відомого діяча формувалися через сприйняття видатних людей, спогади про зустрічі з ними, інтерпретацію характеристик, аналіз їхніх творів. Іноді він прикрашає діалог з журналістом роздумами про видатних особистостей, які творили історію минулого століття. Роздуми про Папу Івана Павла II, Ч. Мілоша, Г. Кіс-сінджера, Є. Гедройца, Г. Коля, Ш. де Голля публіцистично насичені, містять яскраві портретні характеристики.

Варто зазначити, що М. Войцеховський майстерно відтворює кожен особисто-тематичний розділ інтерв'ю – і перед читачем постають великі постаті, які були для А. Д. Ротфельда «рівноправними інтелектуальними партнерами і дискусантами» [5, с. 6].

Методи дослідження

Заявлена мета дослідження не може досягатися з використанням традиційних методів вивчення інтерв'ю. Хоча б тому, що книга-інтерв'ю з публіцистичними актуаліями у відповідях на запитання явно переходить межі жанрів інформаційної групи, до яких належать інтерв'ю за традиційним поділом класичного українського журналістикознавства. Однак модернізація цього жанру, його оновлення в комунікативних практиках дають підстави вважати до методів, що перебувають на перетині різних дисциплін.

Міждисциплінарні методи досліджень дають нам можливість синтезувати дискурсивну інтерпретацію й науковий аналіз. Найефективніше їх можна застосувати під час використання діалектичного підходу до розгляду одного із розділів цієї книги – «Упорядкування хаосу».

Результати й обговорення

М. Войцеховський ініціює кілька тем для обговорення у формі інтерв'ю. Починає він з того, яким уявляється світ на початку ХХІ ст.: непередбачуваним, неспокійним чи набагато кращим, ніж у попереднє століття. Співрозмовники аналізують тему кризь призму польських подій у міжнародному контексті. «Ілюстрацією до того, як на країну впливає членство в Європейському Союзі, є повільне пробудження у Польщі усвідомлення важливості екології», – так, зокрема, характеризує зміну ментальності поляків А. Д. Ротфельд, використовуючи також історичне порівняння. – «Варто зазначити, що членство в Європейському Союзі має для нас таке саме позитивне значення, як хрещення Польщі, яке здійснив Мешко I, правитель, який вирішив долучити країну до іншої цивілізації» [5, с. 24]. Як у змісті запитань, так і у відповідях ми не знаходимо безпосереднього застосування канонів інтерв'ю. Натомість лаконічні та точні запитання перемешуюються із розгорнутими вставками аналітичного плану, що слугують підводками для співрозмовника, від якого очікується узагальнювальна відповідь. Тексти відповідей часто мають ознаки сюжетної художньої оповіді про конкретну ситуа-

цію, містять чимало порівнянь без висновків, закликають читача сконцентруватися і замислитися над прочитаним, привертаючи увагу до історичного факту чи інтерпретації сучасних подій.

Інтелект А. Д. Ротфельда настільки авторитетно прочитується через вільне оперування філософськими, політичними, геополітичними поняттями стосовно палітри світових подій ХХ–ХХІ ст., що часто не потребує дискусійного заперечення. Але не кожне твердження він супроводжує класичним «Моя відповідь звучить так». Із високим ступенем довіри і розумінням сприймаються його думки, які починаються відвертими сумнівами: «у цій справі маю змішані відчуття» [5, с. 22]; «волю бути обережним у таких загальних твердженнях» [5, с. 23]; «з цим маю клопіт» [5, с. 71]. Щирість інтелектуала і вченого заохочує трактувати відповідь з особливою допитливістю, а іноді й бажанням посперечатися.

Говорячи про подолання Польщею за кілька десятків років неймовірного відставання, що виникло за цілі сторіччя, А. Д. Ротфельд зауважив, що «теперішнє покоління поляків не цінує того, що ми маємо свої п'ять хвилин в історії. Цей час ми можемо використати і зробити щось, з чого наступні покоління користатимуть багато років або десятиліть» [5, с. 14]. Продемонструвавши коректну оголену відвертість в оцінці нинішнього суспільного стану, він одразу ж пропонує збалансовану стратегію і тактику Польщі в геополітиці, закликавши до правильного використання «своїх п'яти хвилин в історії». У міжнародній комунікації країна активно дбає про «свої п'ять хвилин в історії». Прикладом може бути активація ініціативи Східного партнерства – політика Європейського Союзу, ініційована Польщею та Швецією. І хоча такі кроки польської дипломатії й міжнародної комунікації не завжди знаходять ідеальну підтримку з боку Німеччини, Франції та інших країн «старої Європи», це в жодному разі не впливає на їхнє бажання налагоджувати євроінтеграційну політику відповідно до викликів сучасності та з чітким урахуванням інтересів усіх членів ЄС.

М. Войцеховському вдається так вести розмову про майбутнє Європи, що через індивідуальний погляд його співрозмовника постає несподіваний, неочікуваний і неоднозначний прогноз «картини світу початку ХХІ століття»: «Ми часто користуємося спрощеними схемами, які походять з минулого. Між тим, щоб упорядкувати хаос, потрібно усвідомити, що новий порядок вже має і матиме в майбутньому радше функціональний, частковий характер, тобто стосуватиметься взаємодії держав у якійсь визначеній сфері, наприклад, поширення інформації, руху товарів і капіталів, але не спільних правил гри та цінностей. Новий порядок буде більш регіональним, аніж глобальним» [5, с. 22]. Таке твердження перегукується в головному мотиві із науковими висновками українських учених стосовно трансформації міжнародної системи під час глобальної кризи та їхніми закликами до вироблення «нової моделі демократії, що враховуватиме умови глобального світу ХХІ століття, його поліцентричний і поліцивілізаційний характер» [6, с. 17]. Приміром, О. Черцова не відкидає можливості створення на тлі глобальної організаційної системи кількох метарегіональних організацій і прогнозує їм у перспективі створення якісно нової організаційно-управлінської інфраструктури міжнародної системи [6, с. 17]. Хоча її висновки базуються на вже відомих ідеях реформування ООН та розширення ЄС, що не один рік обговорює світова спільнота.

Слід зазначити, що нині не бракує аналітичних прогнозів щодо міжнародних відносин і майбутнього світу до 2025, 2050 рр. Із часто цитованих – це «три історичні альтернативи розвитку світової системи після 2025 року» політолога із США І. Валлерстайна [7, с. 147], прогнози американського соціолога й економіста Дж. Аррігі [7, с. 148], футуристичний нарис російського політолога О. Дугіна [7, с. 148].

Необхідно зауважити, що наша позиція стосовно поглядів О. Дугіна під час розгляду геополітичних проблем полягає в критичному погляді на застарілі тенденції взаємодії держав у сучасному світі, актуальність яких намагається обґрунтувати науковець. Більше того, складається враження, що на початку XXI ст. російська наукова школа у питаннях сучасної геополітики не поспішає продукувати нові ідеї.

Трактуючи світ між нинішнім і майбутнім, А. Д. Ротфельд не є безстороннім ментором, адже в його розгорнутих відповідях знаходимо й афористичні меседжі для тих, хто планує вдатися до спогадів чи інтерв'ю, наукових розвідок: «Історія потребує перспективи, а не простого опису фактів і подій, які є частиною нашого життя» [5, с. 16], – сказане стосується історії польської дипломатії, але, на наш погляд, бачення і відтворення перспективи потребує кожен історичний дискурс.

Під час обговорення творчості майстра польського репортажу, «шляхетного ідеаліста», який «вірив у закони історії» [5, с. 36], Р. Капусцінського чи політичного філософа З. Баумана – одного «з тих польських гуманістів, які промовляють власним голосом, упізнаваним у світі, таким, що не накладає на себе жодних обмежень, котрі диктує політкоректність» [5, с. 71], у канву інтерв'ю підверстуються сюжети, що іноді мають чорно-білі оцінки, які одразу ж спростовуються інтелектуальними висновками. Таким є репортажний спогад про українську частину біографії А. Д. Ротфельда, пов'язану з Другою світовою війною, аналізом ролі УПА на тлі війни, її символів і міфів, сучасним виглядом Перемишлян, пам'яттю про ієрархів Української греко-католицької церкви. З розділу «Чи світ стає кращим?» деякі його оцінки болісної минавшини, на нашу думку, відверто винесено за межі відчуття історії у сенсі її суспільного розуміння і полемічності висновків. Але вишукана дипломатичність виявляється в його відповіді на досить пряме запитання: «Як Ви ставитеся до України?» – «Своє ставлення я б визначив як прихильна зацікавленість. Мені б хотілося, щоб українська державність не була уявною, щоб Україна стала сильною демократичною державою. Критичні заяви щодо окремих політиків не змінюють мого позитивного ставлення до України» [5, с. 51]. Зважаючи на різні зауваження А. Д. Ротфельда до історичних фактів та українського сьогодення, не применшуючи його авторитет як ученого і дипломата, на наш погляд, цілком прийнятно дотримуватися у цьому питанні позицій, висловлених Л. Нагорною: «Одномірне сприйняття минулого породжує як мінімум дві крайності – своєрідну національну мегаломанію або ж стійкий “комплекс жертви”» [8, с. 301].

У розділі «Чи це кінець світу ідеологій?» А. Д. Ротфельд обережно дискутує з приводу переконань З. Баумана, висловлених ним у книзі «Сучасність і винищення». Дипломат одностайний із М. Войцеховським, що Г. Аренд, яка «писала про банальність зла, про легкість, з якою людина погоджується зі злом, яке її оточує» [5, с. 76], мала переконливішу точку зору, ніж теорія З. Баумана. Власний висновок учений формулює

так: «Наукове прогнозування майбутнього світу приречене на невдачу. Людську природу не можна до кінця ані передбачити, ані пізнати. Ми носимо в собі подвійний потенціал: ми здатні до добрих і поганих вчинків» [5, с. 75]. До обґрунтування «подвійного потенціалу» він повертається кілька разів у різних розділах, слушно зауважуючи, що засуджуючи людей за вчинки, ми «не бачимо, однак, що вони були продуктом своїх часів» [5, с. 63]. Однак, на нашу думку, не у всіх оцінках особистостей, які в різні історичні періоди використовували впливи «подвійного потенціалу», доцільно виправдовувати їхні вчинки потребою часу. Іноді це межує з ідеологічним виправданням.

Образно висловлюючись, у чийй би тіні не перебував дипломат, його філософські роздуми стосуються широкого кола проблем і багатьох історичних особистостей, не залежно від того, який напрям геополітики представляли ці персони. Для класичного інтерв'ю таке розгортання сюжету не характерне. За існуючими канонами інтерв'ю не насичується філософськими роздумами і теоретичними міркуваннями. Але це властиво лише інтерв'ю в газеті, журналі, радіоінтерв'ю, телеінтерв'ю.

Аналізуючи книгу-інтерв'ю, постійно заглиблюємося в концептуальні теорії й дізнаємося про моральні принципи тих, у чийй інтелектуальній аурі перебуває мислення й текстуальні реальності А. Д. Ротфельда. Відчуттям величезної відповідальної смиренності перед читачами пронизаний кожен абзац книги-інтерв'ю. Ми використали це означення Р. Капусцінського, який свого часу закликав журналістів підходити до фаху «з відчуттям величезної смиренності» й скаржився, що з огляду на безмір інформації, поглядів і знань дедалі складніше досягнути «цей – місійного типу – фах» [9, с. 56]. Майстер репортажу вважав, що «весь гуманізм нашого писання лежить якраз у зусиллі передати справжній образ світу, а не колекції стереотипів – це одне із завдань літератури, мистецтва, культури загалом» [9, с. 57]. У цьому вбачаємо паралель намірів, збіг та взаємовплив А. Д. Ротфельда та Р. Капусцінського. Образ світу в інтерпретації дипломата є надзвичайно мозаїчним, зітканим із напівтонів усіх спектральних кольорів людських характерів і вчинків.

Розділ, або ж назвемо ближче до тексту книги – розмова, присвячена образу Ч. Мілоша, містить приклад багатоаспектного проникнення в суть національних цінностей, їх впливу на суспільство загалом і характери індивідів. Згадуючи «Родинну Європу», «Поневолений розум», співрозмовники зупиняються на темі поширення ідеї польськості, формування самосвідомості поляків у різні історичні часи. Висновок А. Д. Ротфельда вражає глибоким розумінням значення творчості Ч. Мілоша для поляків: «Навіть якби він не був автором поезії, лише есеї забезпечили б йому важливе місце у польській культурі ХХ ст. Вони мали фундаментальне значення для формування польської інтелігенції» [5, с. 54]. М. Войцеховський додає свою оцінку творчості нобелівського лауреата, згадуючи, що прочитання «Поневоленого розуму» було для нього «реєстром польської історії» [5, с. 63]. У той час, як цю працю по-різному сприймають у світі. На думку журналіста, «у США її трактують як твір про незалежність інтелектуалів. В Ірані вона звучить як заклик до повстання... Мої знайомі в Україні читають «Поневолений розум» як підручник, як потрібно поводитися в часи повернення авторитаризму» [5, с. 63–64]. Дослідниця О. Гнатюк зараховує Ч. Мілоша до

середовища тих письменників, «завдяки яким польська культура другої половини ХХ століття має модерне обличчя» [10, с. 5]. Сам Ч. Мілош вважав себе скромною ланкою між минулим і майбутнім [11, с. 24], підкреслюючи це в нобелівській промові, виголошеній у Шведській Королівській Академії у 1980 р. під час вручення нагороди. Із бесіди журналіста і дипломата польський геній постає також, за висновком А. Д. Ротфельда, як «ще недооцінений мислитель» [5, с. 69].

Свого часу не всі літератори погоджувалися з поглядами Ч. Мілоша щодо різних історичних часів у самій Польщі. Можливо, тому нобеліант і сьогодні належить до кола тих митців, чия творчість викликає протиріччя інтерпретаторів, які доходять висновку: перед нами інтелектуальний мислитель, можливо, ще недооцінений. Та все ж у сприйнятті сучасників переважає модерний погляд на його праці: «Книжка Мілоша “Родина Європа” – це спосіб повернути тяглість осмисленню Польщі в контексті європейської культури. Це культура, а не економіка долучає нас до європейських потуг» [5, с. 56]. Ця оцінка А. Д. Ротфельда – виклик часові й території, що однаково поглинається глобалізаційними процесами. Вона мотивує до глибшого аналізу поточних подій, що для одних стають розчаруванням у східноєвропейській політиці, а для інших – закликом відповідальніше ставитися до внутрішньополітичних протиріч у державі. З цього приводу варто нагадати, що Ч. Мілош долучився до читання лекцій у Польській раді бізнесу, яка, як сподівався сам письменник, стала важливою культурною інституцією. У лекції «Про ідентичність» він закликав «відмовитися від традиційного поділу на світ інтелектуалів і світ бізнесменів» [11, с. 113], пов'язуючи це з більш значущими завданнями, що однаково стосуються обох національних верств, але вже як виклики, що зумовлені розширенням ЄС і глобалізацією. Тобто реальностями, що «спонукають нас до постановки питань про культурну ідентичність конкретних європейських територій, зокрема, що нас найбільше цікавить, допіру віднедавна повернутих так званому Заході теренів Центрально-Східної Європи» [11, с. 112].

Ми не акцентуємо увагу на осмисленні письменником Польщі в контексті європейської культури, адже А. Д. Ротфельд багато розповідає про те, що Ч. Мілош «з однаковою свободою міг досліджувати» не лише історичне минуле, а й «сучасну політичну та філософську думку Європи і Росії», бо він, «як ніхто інший, розумів, що польсько-російське напруження і суперництво стосуються не стільки політики, скільки моральних цінностей. Іншими словами, йдеться про духовний, а не геополітичний вимір» [5, с. 69]. Зовнішньополітичні магістралі не тільки Ч. Мілоша, а й Є. Гедройца окреслені на сторінках «Культури» (про позицію останнього стосовно України А. Д. Ротфельд розмірковує у розділі «Єжи Гедройц. Які думки і концепції впливають на світ?» [5, с. 203–216]). На погляд дипломата, вони зберігають актуальність. Попри цю прихильність до теорій великих сучасників, учений зосереджується на характеристичній новій концепції польської політики у ставленні до сусідніх держав, які з'явилися на початку 1990-х рр. Хоча дотримується думки, що «після відновлення повної суверенності Польщі концепція «Культура» стала природним вихідним пунктом для пошуків нових підвалин польської державності та надійної безпеки» [5, с. 219].

Обговорюючи питання зовнішньої політики, дипломат зазначає, що у східній політиці «майбутнє має Павел Коваль. Великим політичним талантом загальноєвропейського, а може, й світового масштабу володіє Александр Квасневський... Жодного з них сьогодні не використовують у відповідний спосіб. А жаль!» [5, с. 116]. До речі, А. Квасневський як дипломат-переговорник відіграв важливу роль у подоланні внутрішньополітичної кризи в Україні у 2004 р. Але в 2013 р. не з його вини переговорна місія щодо питання підписання нашою країною Угоди про асоціацію з ЄС не принесла очікуваних результатів. П. Коваль надав кілька вичерпних оцінок міжнародної діяльності України і ставлення до її прагнень отримати План дій щодо членства в НАТО у 2008 р. з боку двох європейських країн: «На саміті в Бухаресті військовий союз не запропонував Плану дій щодо членства (Membership Action Plan) Грузії та Україні через протидію Франції та Німеччини» [4, с. 158]. Після детального аналізу ситуації він також зауважив, що «російське лобі виявилось ефективнішим. Путін також був у Бухаресті, особисто стежив за розвитком подій і наполіг на своєму» [4, с. 159]. У 2014 р. П. Коваль – голова делегації Європейського парламенту в Комітеті парламентської співпраці «ЄС – Україна» – дав глибоку аналітичну оцінку ситуації, що склалася після рішення українського уряду не підписувати Угоду про асоціацію з ЄС на Вільнюському саміті. Він послідовно закликав не списувати повністю з рахунків східну політику Європейського Союзу, а зробити висновки після років функціонування ініціативи Східного партнерства і з результатів Вільнюського саміту, аби працювати набагато ефективніше: «Перш за все, нам потрібно дати сильнішу пропозицію з чіткою обіцянкою скасування віз та перспектив членства, можливо, без конкретних дат, але за певних умов. По-друге, це надання реальної фінансової підтримки реформ і формальних пунктів в Угоді про асоціацію про гарантування економічної безпеки в разі економічної блокади з боку третьої країни. І останнє, але не менш важливе, – реальні інвестиції в молоде покоління у вигляді створення нової системи грантів або відкриття Університету Східного партнерства», – так висловився європарламентар у газеті «День». Отже, зауваження А. Д. Ротфельда стосовно використання можливостей перспективних фахівців щодо А. Квасневського і П. Ковалю були передчасними.

Дванадцять розмов А. Д. Ротфельда є своєрідним публіцистичним ключем до розуміння ролі певного кола особистостей у міжнародній комунікації. Не залежно від того, яким є ставлення дипломата до тих, у чий тіні він перебуває або перебував у певний період діяльності, наскільки їхня позиція була співмірною з його особистим розумінням загальнолюдських і християнських цінностей, а наукова платформа збігалася з його перспективним баченням розвитку міжнародної політики, А. Д. Ротфельд неупереджено й коректно висловлює своє авторське бачення гострих історичних конфліктів, геополітичних викликів, морально-етичних норм і правил суспільного співжиття. Польська журналістка Т. Торанська відзначала його як одного з найцікавіших співрозмовників, який демонструє доброзичливість «без будь-яких політичних чи інших світоглядних упереджень» [5, с. 7].

У розділі «Чи це кінець світу ідеології?», присвяченому постаті З. Баумана, А. Д. Ротфельд у публіцистичних екскурсах у свою біографічну історію паралельно з філософом, наприклад, шукає відповідь на його питання, що таке «знеприроднена

сучасність» (за книгою З. Баумана «Сучасність і винищення») [5, с. 71], а також характеризує, чим є постсучасність: «Проблемою постсучасного світу є те, що його розуміють так, ніби в ньому не є обов'язковими жодні норми, принципи, правила... Ми увійшли в період пошуків часткових або функціональних рішень... Але тепер ми не можемо створити скерованого в майбутнє проекту, який був би готовим сценарієм розвитку світу» [5, с. 83].

Праця З. Баумана «Плинні часи: життя в добу непевності», видана українською мовою, пояснює сучасні страхи, непевність, надію, зневіру та те, що він називав «переходом від “твердої” до “плинної” стадії новочасности» [12, с. 119]. На нашу думку, суперечливими є деякі його висновки стосовно дрейфу влади і політики у протилежних напрямках, а також непослідовість у поясненнях природи явищ, пов'язаних із людською мобільністю. Беремося стверджувати, що теорія подальшого розвитку світу, запропонована З. Бауманом, сприймається критичніше у світлі категоричного твердження А. Д. Ротфельда про те, що немає готового рецепту, як збудувати інший світ, в якому не було б зла [5, с. 81].

Під час лекції, прочитаної у 2013 р. у Львівському національному університеті імені І. Франка, вчений сказав, що не любить робити пророцтва, але «хотів би озвучити, що за якихось кілька десятиліть років у XXI столітті ми побачимо дуже суттєву реструктуризацію логіки нашого життя загалом. І важливо те, щоби зміни, яких неможливо уникнути з огляду на поступ нових технологій, та зміни обставин життя ми прийняли, прийняли їх розумно і зробили за їх допомогою нашу планету гостиннішим і затишнішим місцем для людей» [13].

Дуже еkleктичним є розділ книжки «Чи помер вже марксизм?», що стосується особистості Л. Колаковського. Відомо, що видатний сучасний польський філософ Л. Колаковський у молоді роки був прихильником комуністичної ідеології. Але у своїй праці «Головні течії марксизму» він скрупульозно досліджує виникнення, розвиток і розпад ідеології марксизму. А. Д. Ротфельд влучно висловлює своє ставлення до цього явища: «Це рідкісний приклад, коли якась цілісна ідея, що підштовхує і оживляє розвиток інтелектуального життя, на практиці приносить тільки отруйні плоди» [5, с. 89]. Певний період його життя минув у промарксистському оточенні. Відверта розповідь про навчання і початок дипломатичної кар'єри ніби ілюструє те, через що марксизм, а з ним і комуністична ідеологія, в Польщі були приречені на невдачу. З його спогадів випливає висновок про те, що послідовне відстоювання інтересів країни на міжнародній арені, навіть під тиском СРСР, досягало успіхів у дипломатичній грі за рахунок фахової підготовки виконавців. Починаючи дипломатичну діяльність як експерт у підготовці Заключного Акта НБСЄ, А. Д. Ротфельд, попри всі перипетії долі, був віце-міністром, а в уряді М. Бельки очолював МЗС. Досвід такої роботи дав можливість дуже відверто характеризувати урядову діяльність: «Мушу зауважити, що за останні двадцять років були два нетипові уряди: Мазовецького та Бельки. Перший уособлював загальні очікування глибоких змін й відіграв, без сумніву, більшу роль, ніж всі наступні урядові кабінети. Своєю чергою уряд Марка Бельки на практиці продемонстрував почуття відповідальності за державу і за країну, члени цього уряду ухвалювали непопулярні рішення, не задумуючись над можливостями свого переобрання» [5, с. 111].

У розділі, присвяченому Ш. де Голлю і Франції, дипломат розповів про вчинок М. Бельки під час затвердження бюджету ЄС. Прем'єр запропонував передати мільярд євро від Польщі на бюджетну допомогу найбільш біднішим державам, при тому, що Президент Франції Ж. Ширак закликав скоротити бюджетні видатки, бо розширення ЄС виявилось надто дорогим. «Белька виходив із стратегічних інтересів Польщі на тривалу часову перспективу, інтересів, які для нашої країни полягали у зміцненні Європейського Союзу. Прем'єр не ставився до Євросоюзу як до сейфа з грошима, брати з якого можна без жодних обмежень», – підсумував свій спогад А. Д. Ротфельд [5, с. 171].

У розділі «Генрі Кіссінджер. Чи можна узгодити політичний реалізм з демократією?» знаходимо оцінку книжки Г. Кіссінджера про Китай, яка вже перекладена російською мовою. Для тих, хто готується до роботи у сфері міжнародної комунікації, це приклад того, як лаконічно рецензувати, акцентуючи на головному. А. Д. Ротфельд вказує на два важливі висновки Г. Кіссінджера: «Китай – сьогодні вже не тільки головний суперник, а й головний партнер Сполучених Штатів»; «Китай має іншу ментальність, інші традиції та культуру, а також... там поширений відмінний від звичного в Європі та Північній Америці спосіб політичного мислення» [5, с. 119].

Висновки

Аналізуючи книгу, створену А. Д. Ротфельдом у співпраці з журналістом М. Войцеховським, можемо зробити висновок, що жанр інтерв'ю змінив формат завдяки інтелектуальній експансії якісної журналістики. Саме якісна журналістика сприяла появі книг-інтерв'ю. Враховуючи традиційні ознаки інтерв'ю, можемо визнати його обмеженість для вирішення завдань публіцистичного дискурсу в міжнародній комунікації. Отже, трансформації жанру виявилися закономірними для здійснення великоформатної бесіди про зміни в новітній міжнародній комунікації. При цьому вкажемо на ерудованість та заангажованість журналіста-співрозмовника щодо історії сучасної польської й міжнародної дипломатії. Якість викладу історій, фактів, міні-сюжетних спогадів, аналітична оцінка творів сучасних філософів – від цього залежить багаторівневе публіцистичне вираження того, що прийнято вважати міжнародною комунікацією. Інноваційними досягненнями, на наш погляд, є науковий контекст книги-інтерв'ю та глибина узагальнень щодо формування нового світопорядку на тлі теоретичних концепцій видатних інтелектуалів ХХ–ХХІ ст.

У багатьох постатей, в чийй тіні доводиться перебувати А. Д. Ротфельду, контраверсійно склалися долі, неоднозначними були також вчинки. Лише філософія їхньої творчості стала тим етичним постаментом, що підніс їх до рівня геніальних митців ХХ–ХХІ ст. Маючи свої усталені переконання та чітку життєву позицію, дипломат і вчений А. Д. Ротфельд може коректно не погоджуватися з їхніми оцінками минулого.

Доречно зауважити, що висловлюючи свою думку стосовно теми української історії, зокрема подій Другої світової війни на Волині, вчений не відходить від радянського трактування трагедії, попри українські сентименти в біографії. Причина, мабуть, полягає в тому, що українсько-польський діалог про історичну пам'ять досі

не є послідовним і безперервним. Тому по-різному сприймаються травматичні аспекти спільної історії.

На наш погляд, особистість А. Д. Ротфельда і журналістська майстерність М. Войцеховського дають підстави вивчати їх творчість, адже вони є до певної міри творцями аналітичного, експертного середовища в Польщі. Їхні погляди й оцінка українських питань є віддзеркаленням розуміння в ЄС наших проблем. Їхні аналітичні висновки завжди сформовані без озирання на проросійські меседжі, що характерно для інших аналітиків старої Європи.

Модернізація жанру інтерв'ю на прикладі створення книжки «У тіні. 12 розмов з Марціном Войцеховським» сприяє реставрації великої частини європейської політичної й культурної спадщини для українського читача. Публіцистичний характер комунікації визначає вибір героїв з високою моральною поставою, прихильників демократії. Поляки Р. Капусцінський, Ч. Мілош, Л. Колаковський, Є. Гедройц, Іван Павло II розуміли роль України в новій історії Європи. Це неодноразово підкреслює А. Д. Ротфельд, акцентуючи увагу на певних історичних фактах, що посилюють у свідомості українських читачів відчуття ідентичності.

Список літератури

1. Український палімпсест. Оксана Забужко в розмові з Ізою Хруслінською / пер. з пол. Д. Магіяш ; за ред. І. Андрусяка та О. Забужко. – К. : Комора, 2014. – 408 с.
2. Шмідт Г. Наша епоха. Діалог / Г. Шмідт, Ф. Штерн ; пер. О. Ушкалов. – К. : Темпора, 2011. – 318 с.
3. Коваль П. Між Майданом і Смоленськом. Розмови з Пйотром Легутко та Дробославом Родзевічем / П. Коваль ; пер. з пол. А. Козицького. – Львів : Літопис, 2013. – 256 с.
4. Станет ли XXI век веком Китая? Манковские дискуссии о роли Китая. Генри Киссинджер и Фарид Закария против Найла Фергюсона и Дэвида Даокуя Ли / пер. с англ. В. Н. Верченко. – М. : АСТ, 2013. – 190 с.
5. Ротфельд А. Д. У тіні. 12 розмов з Марціном Войцеховським / А. Д. Ротфельд ; пер. з пол. А. Козицького. – Львів : Літопис, 2012. – 258 с.
6. Черцова О. Еволюція демократизаційного впливу США на постбіполярну міжнародну систему : автореф. дис. ... канд. політ. наук : 23.00.04 / О. В. Черцова ; М-во освіти і науки, молоді та спорту України ; Київ. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка. – К., 2012. – 22 с.
7. Муковський І. Т. Інформаційно-аналітична діяльність у міжнародних відносинах : навч. посіб. / І. Т. Муковський, А. Г. Міщенко, М. М. Шевченко. – К. : Кондор, 2012. – 224 с.
8. Нагорна Л. Історична пам'ять: теорії, дискурси, рефлексії / Л. Нагорна ; ІПіЕНД ім. І. Ф. Кураса НАН України. – К., 2012. – 328 с.
9. Капусцінський Р. Автопортрет репортера / Р. Капусцінський. – К. : Темпора, 2011. – 134 с.

10. Гнатюк О. Велике князівство літератури: між філософією і політикою / О. Гнатюк // Мілош Ч. Велике князівство літератури. Вибрані есеї / передм. О. Гнатюк, пер. з пол. О. Коваленко, І. Ковальчук, А. Павлишина. – К. : Дух і Літера, 2011. – С. 5–12.

11. Мілош Ч. Велике князівство літератури. Вибрані есеї / Ч. Мілош ; передм. О. Гнатюк, пер. з пол. О. Коваленко, І. Ковальчук, А. Павлишина. – К. : Дух і Літера, 2011. – 440 с.

12. Бауман З. Плинні часи: життя в добу непевности / З. Бауман ; пер. з англ. А. Марчинського – К. : Критика, 2013. – 176 с.

13. Зигмунт Бауман: Зміни треба прийняти [Електронний ресурс] // День : щоденна всеукр. газ. – 15.09.2013. – Режим доступу: <http://www.day.kiev.ua/uk/article/xx-forum-vidavciv-u-lvovi-top-net/zigmunt-bauman-zmini-treba-priynuati>. – Дата доступу: 15.09.2013.

References

1. Ukrainian Palimpsest. Iza Chruslinska Interview with Oksana Zabuzhko. – Kyiv : Komora, 2014. – 408 p.

2. Schmidt H. Our Era. The Dialog / H. Schmidt, F. Stern. – Kyiv : Tempora, 2011. – 318 p.

3. Kowal P. Between Maidan and Smolensk. Dialogs with Piotr Legutko and Dobrosław Rodziewicz / P. Kowal. – Lviv : Litopys, 2013. – 256 p.

4. Does the 21st Century Belong to China: The Munk Debate on China. Henry Kissinger and Fareed Zakaria vs. Naill Ferguson and David Daokui Li / transl. from English by V. N. Verchenko. – Moscow : АСТ, 2013. – 190 p.

5. Rotfeld A. D. In the Shade. 12 Dialogs with Marcin Wojciechowski / A. D. Rotfeld. – Lviv : Litopys, 2012. – 258 p.

6. Chertsova O. Evolution of the U. S. Democratizing Influence on the Post-Bipolar International System : diss. abstract for the Ph.D. in Political Science : 23.00.04 / O. V. Chertsova ; Ministry of education and science, youth and sport of Ukraine ; Taras Shevchenko National University of Kyiv. – Kyiv, 2012. – 22 p.

7. Mukovskiy I. T. Information and Analytical Work in the International Relations : tutorial / I. T. Mukovskiy, A. H. Mishchenko, M. M. Shevchenko. – Kyiv : Kondor, 2012. – 224 p.

8. Nahorna L. The Historical Memory: Theories, Discourses, Reflections / L. Nahorna ; I. F. Kuras IP&ES of the NAS of Ukraine. – Kyiv, 2012. – 328 p.

9. Капуściński R. The Self-Portrait of the Reporter / R. Капуściński. – Kyiv : Tempora, 2011. – 134 p.

10. Hnatiuk O. The Grand Duchy of Literature: between Philosophy and Politics / O. Hnatiuk // Miłosz Cz. The Grand Duchy of Literature. The Selected Essays. – Kyiv : Duh i Litera, 2011. – P. 5–12.

11. Miłosz Cz. The Grand Duchy of Literature. The Selected Essays / Cz. Miłosz. – Kyiv : Duh i Litera, 2011. – 440 p.

12. Bauman Z. Liquid Times: Living in an Age of Uncertainty / Z. Bauman. – Kyiv : Krytyka, 2013. – 176 p.

13. Zygmunt Bauman: The Changes Must Be Accepted [Electronic resource] // The Day : the Ukrainian Daily Newspaper. – 15.09.2013. – Reference: <http://www.day.kiev.ua/uk/article/xx-forum-vidavciv-u-lvovi-top-net/zygmunt-bauman-zmini-treba-priynyati>. – Accessed: 15.09.2013.

Носова Б. Н. Коммуникационный след прошлого в контексте интервью А. Д. Ротфельда

Исследование посвящено изменениям в развитии жанра интервью, связанным с появлением книги-интервью. Рассматриваются текстовые особенности книги-интервью А. Д. Ротфельда «В тени. 12 бесед с Марцином Войцеховским». Жанр книги-интервью, книги-беседы не развит в украинской журналистике, поэтому исследование приходится начинать на основании изучения переводных популярных произведений такого формата. Мы проанализировали системность построения книги-интервью, разнообразие тематического наполнения, в частности интерпретацию в них деятельности некоторых исторических фигур с точки зрения политика и дипломата. В результате были определены новые аспекты инновационной модернизации жанра интервью, акцентировано внимание на важности развития этого жанра.

Ключевые слова: жанр, журналист, книга-интервью, коммуникация, текст.
